

نقشه آماری

نقشه‌های آماری بخشی از ملزومات اجرای سرشماری‌ها و طرح‌های آماری می‌باشند و به منظور اجرای بهینه سرشماری‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند این نقشه‌ها به دو صورت شهری در مقیاس ۱:۲۰۰۰ و نقشه‌های روستایی در مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ و با استفاده از نقشه‌های پایه تهیه و بهنگام می‌شوند.

سادگی، بهنگام بودن، آدرس آماری عناصر موجود در نقشه و پوشش کل نقاط جغرافیایی شهری و روستایی کشور از ویژگی‌های اصلی این نقشه‌ها بشمار می‌آیند.

نقشه‌های آماری امکان درک، مقایسه و تحلیل داده‌های آماری برای تصمیم‌گیری در سطوح مختلف مکانی شامل شهر، آبادی و سطوح تقسیماتی توسط کاربران را فراهم می‌کنند. چارچوب مکانی-آماري برای کمک به تلفیق اطلاعات سرشماری و طرح‌های آماری با اطلاعات مکانی طراحی شده است. مطمئناً استفاده از مکان برای درک بهتر جامعه و محیط پیرامون را فراهم می‌کند. در اینجا برخی از پرکاربردترین سطوح مکانی-آماري را شرح می‌دهیم.

نقشه آماری روستایی

نقشه‌های آماری روستایی یک نقشه‌ی موضوعی با مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ می‌باشد که به منظور راهنمایی مامورین سرشماری و آمارگیری در سطح کشور بجز مناطق شهری مورد استفاده قرار می‌گیرد. مهمترین عارضه در نقشه‌های روستایی آبادی می‌باشد.

نقشه آماری شهری

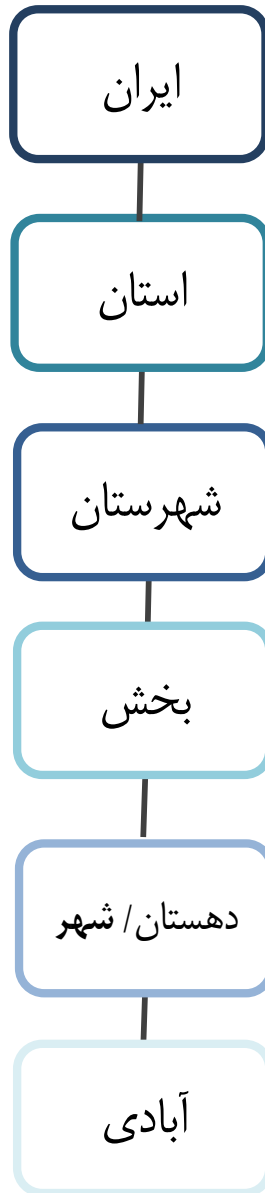
نقشه‌های آماری شهری و آبادی‌های دارای نقشه بلوکه (به اختصار آبادی بلوکه)، یک نقشه مسطحاتی به مقیاس ۱:۲۰۰۰ می‌باشد که به منظور راهنمایی مامورین سرشماری و آمارگیری در سطح شهرها و آبادی‌های بلوکه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در این نقشه‌ها بلوک‌های ساختمانی و مراکز مسکونی که بصورت دقیق‌تر تحت عنوان بلوک آماری تعریف می‌شوند از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشند. دقت مسطحاتی نقشه‌های آماری مطابق نقشه‌های استاندارد ۱:۲۰۰۰ می‌باشد.

آدرس آماری و فایل جغرافیایی:

در سال ۱۳۶۵ ساختار آدرس‌دهی مرکز آمار ایران برای بازه‌ی زمانی ۳۰ ساله تعریف شد. در این ساختار آدرس‌دهی، بازه‌ی مشخصی برای کدگذاری سطوح تقسیماتی، شهرها و آبادی‌های کشور در نظر گرفته شد. تهیه این فایل، یکی از اهداف تعریف شده برای دفتر نقشه و اطلاعات مکانی مرکز آمار ایران است.

این فایل، پایگاه داده‌ای از کدهای معرف سطوح تقسیماتی، آبادی‌ها، نقاط وابسته به آبادی‌ها با عنوان نقاط فرعی و در مقاطع سرشماری علاوه بر موارد ذکر شده شامل بلوک و حوزه است. سیستم آدرس‌دهی از ساختار سلسله‌مراتبی استفاده می‌کند که از کدهای استان، شهرستان، بخش، دهستان، آبادی، شهر، حوزه (برای دوره‌های سرشماری) و بلوک تشکیل می‌شود. کد حوزه‌ها و بلوک‌های شهری در هر دوره سرشماری تغییر می‌کند، لذا کد ۱۹ رقمی اختصاص‌یافته برای هر دوره سرشماری متفاوت است.

سطوح تقسیماتی:

سطوح تقسیمات سیاسی کشور از بالاترین سطح تا پایین ترین آن به ترتیب شامل : استان، شهرستان، بخش و دهستان و شهر میباشد. بدینگونه که هر استان از چند شهرستان، هر شهرستان از چند بخش و هر بخش از چند دهستان و شهر تشکیل میشود. لازم به ذکر است که هر دهستان نیز شامل تعدادی نقاط روستایی، مکان و مزرعه میباشد که عناصر تقسیماتی نامیده میشوند. براساس تقسیماتی که وزارت کشور برای کل کشور در نظر گرفته است، سطوحی با قاعده‌ی یکسان در کشور تعریف شده است. این سطوح عبارتند از:

(۱) استان:

واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین، که از به هم پیوستن چند شهرستان همجوار با توجه به موقعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی تشکیل می‌شود. کشور به ۳۱ استان تقسیم شده است که هر کدام از این استان‌ها دارای کد دو رقمی واحد در فایل جغرافیایی می‌باشند. کدهای تخصیصی به استان‌ها عبارتند از: ۳۰ - الی - ۰۲ - ۰۱ - ۰۰

۲) شهرستان:

واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین که از بهم پیوستن چند بخش همجوار که از نظر عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی واحد متناسب و همگنی را به وجود آورده‌اند. در هر استان کدهای شهرستان‌ها عبارتند از: ... - ۰۲ - ۰۱

۳) بخش:

واحدی است از تقسیمات کشوری که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند دهستان همجوار مشتمل بر چندین مزرعه، مکان، روستا و احياناً شهر تشکیل می‌شود، که در آن عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی واحد همگنی را به وجود می‌آورد به نحوی که با در نظر گرفتن تناسب، وسعت، جمعیت، ارتباطات و دسترسی و سایر موقعیت‌ها، نیل به اهداف و برنامه‌ریزی‌های دولت در جهت احیاء امکانات طبیعی و استعداد‌های اجتماعی و توسعه امور رفاهی و اقتصادی آن تسهیل گردد. هر شهرستان به تعدادی بخش تقسیم می‌گردد، که هر بخش دارای کد یکتا بوده که در هر شهرستان از ۰۱ آغاز و به هر چند بخش موجود کدی اختصاص داده می‌شود. بنابراین در هر شهرستان کدهای بخش‌ها عبارتند از: ... - ۰۲ - ۰۱

۴) دهستان:

کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری است که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند روستا، مکان، مزرعه همجوار تشکیل می‌شود که از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن بوده و امکان خدمات رسانی و برنامه‌ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می‌نماید. هر بخش شامل چندین دهستان می‌باشد که دهستان‌ها در هر بخش دارای کد یکتای چهار رقمی بوده و از ۰۰۰۱ آغاز می‌شود - دهستان مهم‌ترین سطح تقسیماتی برای عملیات حوزه‌بندی روستایی است. بنابراین در هر بخش کدهای دهستان‌ها عبارتند از: ... - ۰۰۰۲ - ۰۰۰۱

۵) شهر:

شهر محلی است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی بخش واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل، دارای سیمائی با ویژگی‌های خاص خود بوده به طوری که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب، تجارت، صنعت، کشاورزی، خدمات و فعالیت‌های اداری اشتغال داشته و در زمینه خدمات شهری از خودکفایی نسبی برخوردار و

کانون مبالات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حوزه جذب و نفوذ پیرامون خود بوده و حداقل دارای ده هزار نفر جمعیت باشد. در هر بخش یک یا چند شهر موجود است که دارای کد چهار رقمی یکتا بوده و رنج کدهای شهری از ۱۰۰۱ تا ۱۶۹۹ و از ۲۹۹۹ تا ۲۰۰۰ می‌باشد. (لازم به ذکر است مناطق شهری مانند شهر کد چهار رقمی یکتا دارند).

سایر سطوح و نقاط نقشه های آماری:

در ادامه به تعریف حوزه، بلوک آماری، آبادی، آبادی بلوکه، نقاط فرعی، می پردازیم.

حوزه سرشماری و حوزه بندی:

محدوده جغرافیایی که انجام سرشماری آن به عهده یک مامور سرشماری محول می شود، اصطلاحاً «حوزه سرشماری» و عملیات مربوط به تعیین حدود آن بر روی نقشه، «حوزه بندی» نامیده می شود. کدهای تخصیصی به حوزه های سرشماری در سطح شهر و شهرستان عبارتند از: ۰۰۰ - ۰۰۳ - ۰۰۲ - ۰۰۱

هدف از حوزه بندی تقسیم سطح کشور به مناطق همگنی است که در درجه اول توزیع کار بین ماموران سرشماری به صورت یکنواخت انجام گیرد و در درجه دوم کلیه واحدهای آماری (بلوک یا آبادی) تحت پوشش سرشماری قرار گرفته و نیز از مراجعه مجدد به این واحدها جلوگیری بعمل آید.

بلوک آماری:

به مجموعه‌ای از ساختمان‌های به هم پیوسته (یا ساختمان‌ها و زمین‌های به هم پیوسته) اطلاق می‌شود که از همه طرف به معابر عمومی (کوچه، میدان، خیابان و ...) یا عوارض طبیعی (رودخانه، کوه، ترانشه و ...) محدود شده باشد. اضلاع پیرامون بلوک آمار می‌تواند از نوع دیوار، حصار، نرده، پرچین، ردیف درخت، حد و ... باشد.

این عارضه مهمترین عارضه‌ی سطحی موجود در نقشه آماری شهری است. هر بلوک دارای یک کد (آدرس آماری) منحصر بفرد برای آمارگیری بوده و محدوده‌ی آن کاملاً مشخص و بسته می‌باشد. بنابراین کدهای تخصیصی به بلوک های سرشماری در هر حوزه عبارتند از: ... و ۰۰۰۰۰۳ و ۰۰۰۰۰۲ و ۰۰۰۰۰۱

آبادی: آبادی، محدوده ای است واقع در یک دهستان، با حدود ثبتي یا عرفی مستقل و خارج از محدوده شهرها یا آبادی دیگر که به دلیل وجود فعالیت انسان در تمام یا بخشی از آن، قابل تشخیص و معمولاً دارای نام خاصی است. آبادی یک نقطه جغرافیایی محسوب می شود و شامل اراضی کشاورزی و یا غیر کشاورزی و اماکن محل فعالیت یا سکونت انسان است. آبادی ممکن است یک ده، یک مزرعه، یک مکان، یک معدن و امثال آن باشد. آبادی‌ها دارای کدهای ۶ رقمی یکتا در فایل جغرافیایی هستند.

آبادی بلوکه: برای برخی آبادی‌هایی که تعداد خانوار آنها از ۳۰۰ بیشتر است، علاوه بر تعیین موقعیت آن آبادی در نقشه‌های روستایی با مقیاس ۱/۵۰۰۰۰، نقشه‌ی آبادی در سطح بلوک با مقیاس ۱/۲۰۰۰ نیز تهیه می‌گردد. آبادی‌های دارای نقشه بلوکه دارای کد ۴ رقمی آبادی بلوکه در فایل جغرافیایی با بازه عددی ۱۹۹۹ - ۱۷۰۰ و بیشتر از ۳۰۰۰ هستند.

نقاط فرعی:

نقاطی وابسته به آبادی‌ها بوده که دارای کد یکتای ۱۰ یا ۱۱ رقمی در فایل جغرافیایی هستند. کد یکتای آنها ۱۰ رقم بوده که ۶ رقم اول آن مربوط به آبادی ایست که این نقطه زیرمجموعه‌ی آن است و پس از آن برای نقاط فرعی هر آبادی کد منحصر به فردی چهار رقمی از ۰۰۰۱ آغاز و به تعداد نقاط فرعی آبادی کد تخصیص داده می‌شود.

نکته: برخی نقاط فرعی در گذشته آبادی بوده اند که با توجه به دلایلی از حالت آبادی خارج و به نقطه فرعی تبدیل شده اند. برای این دسته از آبادی‌ها کد شش رقمی سابق آن‌ها نیز در پایگاه داده فایل جغرافیایی حفظ می‌شود.

معرفی انواع فایل جغرافیایی و محتویات آن:

اگر بخواهیم تقسیم بندی ای بر انواع فایل جغرافیایی و مقاطع تولید آن داشته باشیم، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- فایل جغرافیایی سالیانه
- فایل جغرافیایی سرشماری

فیلدهای فایل جغرافیایی (در قالب فایل اکسل):

Ostan	Shahrestan	Bakhsh	ShrDeh	Hozeh	BlkAbd	CodeSeq	CodeRec	Name	LastHozeh	Diag	FariCode
-------	------------	--------	--------	-------	--------	---------	---------	------	-----------	------	----------

Ostan: کد دو رقمی استان از نوع string در رنج ۳۰ - ۰۰ مربوط به ۳۱ استان

(۰۰: مرکزی، ۰۱: گیلان، ۰۲: مازندران، ۰۳: آذربایجان شرقی، ۰۴: آذربایجان غربی، ۰۵: کرمانشاه، ۰۶: خوزستان، ۰۷: فارس، ۰۸: کرمان، ۰۹: خراسان رضوی، ۱۰: اصفهان، ۱۱: سیستان و بلوچستان، ۱۲: کردستان، ۱۳: همدان، ۱۴: چهارمحال و بختیاری، ۱۵: لرستان، ۱۶: ایلام، ۱۷: کهگیلویه و بویراحمد، ۱۸: بوشهر، ۱۹: زنجان، ۲۰: سمنان، ۲۱: یزد، ۲۲: هرمزگان، ۲۳: تهران، ۲۴: اردبیل، ۲۵: قم، ۲۶: قزوین، ۲۷: گلستان، ۲۸: خراسان شمالی، ۲۹: خراسان جنوبی، ۳۰: البرز)

Shahrestan: کد دو رقمی شهرستان در هر استان از نوع string در رنج ... ۰۲ - ۰۱

bakhsh: کد دو رقمی بخش در هر شهرستان از نوع string در رنج ... ۰۲ - ۰۱

Shrdeh: کد چهار رقمی شهر یا دهستان (در هر بخش رنج دهستان در هر بخش از ... ۰۰۰۲ - ۰۰۰۱ و رنج کدهای یکتای شهری ۱۶۹۹ - ۱۰۰۱ و ۲۹۹۹ - ۲۰۰۰)

BlkAbd: کد شش رقمی بلوک یا آبادی

codeseq: شمارنده ترتیبی نقاط فرعی مربوط به آبادی‌هاست و متشکل از ۱۱ کاراکتر بوده که ۱۰ رقم آن شامل: چهار رقم کد ترتیبی نقطه فرعی ۰۰۰۱ + ۶ رقم کد آبادی نقطه فرعی و بعد از چهار رقم نقطه فرعی * می‌آید.

coderec: این فیلد حاوی کدهایی از ۱ الی ۸ و F و H می‌باشد. (کد ۱: نشان دهنده استان، کد ۲: نشان دهنده شهرستان، کد ۳: نشان دهنده بخش‌ها، کد ۴: نشان دهنده دهستان‌ها، کد ۵: نشان دهنده شهرها و مناطق شهری، کد ۶: نشان دهنده آبادی‌های نقطه‌ای، کد ۷: نشان دهنده بلوک‌ها، کد ۸: نشان دهنده آبادی‌های دارای نقشه بلوک، کد F: نشان دهنده نقاط فرعی، کد H: نشان دهنده حوزه (در فایل جغرافیایی سرشماری موجود است.))

Name: نام تمامی سطوح تقسیماتی، آبادی‌ها و نقاط فرعی در این فیلد آورده می‌شود.

LastHozeH: برخی حوزه‌های سرشماری به علت تراکم جمعیت در بلوک یا آبادی به صورت حوزه‌های مشترک تعریف می‌شوند. در این فیلد آخرین شماره حوزه تخصیص داده شده به آدرس آماری درج می‌گردد.

diag: حاوی کدی ۴ رقمی در رنج ۱۹۹۹ - ۱۷۰۰ و بیشتر از ۳۰۰۰ می‌باشد که از این کد برای آدرس دهی آبادی‌های دارای نقشه بلوکه استفاده می‌شود.

faricode: چنانچه نقطه فرعی سابقه‌ی آبادی داشته باشد، آن تنها حاوی ۱۰ رقم اول است (بدون ستاره) و فیلد faricode آن حاوی کد شش رقمی مربوط به زمانی است که این نقطه آبادی بوده است.

روش تشکیل آدرس آماری ۱۹ رقمی سرشماری: (ترتیب از چپ به راست)

ادرس ۱۹ رقمی بلوک‌های (شهری و آبادی بلوکه)														
کد استان		کد شهرستان		کد بخش		کد شهر/آبادی بلوکه			کد حوزه		کد بلوک			

ادرس ۱۹ رقمی (روستایی)														
کد استان		کد شهرستان		کد بخش		کد دهستان			کد حوزه		کد آبادی			